

היום נלמד בעזרת ה':

פסחים דף לז

(בדף הקודם)

לדעת ב"ש לא אופים מצה עבה בפסח. ולדעת ב"ה מותר, אבל רק עד עובי של טפח, כמו שמצאנו בלחם הפנים שאסור לעשותו חמץ והיה עובי דפנותיו טפח.

רב יוסף דוחה את הראיה מלחם הפנים: לחם הפנים עביו טפח משום שהכהנים העושים אותו זריזים, והוא עשוי מפת עמילה (= שנילושה היטב ואינה ממהרת להחמיץ), והוא נאפה בעצים יבשים שחומם רב (= ולכן אינו עלול להחמיץ), והוא נאפה בתנור חם המוסק תמיד, ובתנור ממתכת שחומו רב, אבל במצה אין את כל הנ"ל ולכן אי אפשר לעשותה עבה.

ביאור אחר במחלוקתם של ב"ש וב"ה: 'פת עבה' הכוונה לעיסה גדולה שעושים ממנה הרבה מצות, אבל כל מצה בפני עצמה היא דקה. וטעמם של ב"ש האוסרים הוא לא משום חמץ, אלא משום שהוא טורח טרחה שלא לצורך יו"ט (שהרי הוא לא יאכל היום את כל המצות), ומדובר שהוא עושה את העיסה ביו"ט של פסח.

תנו רבנן: יוצאים ידי חובה במצה שהיא פת נקיה (= מנופה היטב, ואינה פסולה משום 'מצה עשירה'), ובפת קיבר. ובדיעבד יוצאים גם בסריקין המצויירים (= מצות מצויירות), והטעם שלכתחילה אסור הוא משום שהאשה שוהה על המצה בעודה עיסה כדי לצייר אותה, ומתוך כך היא מחמיצה. ואף שאפשר לציירה בדפוס ולקבוע אותה 'כיוון' (= מהר בבת אחת) שאז אין לחשוש שמא תחמיץ, לא חילקו חכמים בדבר.

רבי אליעזר בר צדוק אומר בשם אביו שסריקין המצויירים של נחתום אסורים לפי שהוא מקפיד עליהם שיהיו נאים ומתוך כך הוא משהה אותם, אבל סריקין המצויירים של כל אדם מותרים לפי שאינו מקפיד ואינו משהה אותם. ויש אומרים שלדעתו מותר לנחתומים לעשות סריקין המצויירים לפי שהם בקיאים בדבר ואינם משהים, אבל לכל אדם אסור.

(המשך בדף הבא ↓)

ולדעת רבי יוסי מותר לעשות סריקין המצויירים דקים שאינם ממהרים להחמיץ, אבל לא עבים כמין גלוסקאות.

הסופגנין וכו': בצק העשוי כספוג, ובצק המטוגן בדבש, ואיסקריטין (= בצק מעיסה רכה מאוד המטוגן בדבש), וחלה העשויה במחבת (= לקמן יבואר שזהו לחם מבושל ברותחים), והמדומע (= לחם העשוי מחולין ותרומה המעורבים זה בזה), פטורים מהפרשת חלה. והטעם הוא לפי שאינם נחשבים 'לחם', והמדומע פטור לפי שחלה נקראת 'תרומה' למעט ככר מדומע שהוא ככר תרומה.

לדעת ריש לקיש הטעם שהנ"ל פטורים מחלה לפי שהם 'מעשה אלפס', כלומר נעשים בכלי העומד על האש ולא בתנור. ולדעת רבי יוחנן מעשה אלפס חייבים בחלה, והטעם שהנ"ל פטורים מחלה לפי שהם נאפים בחום השמש.

הרתיח ולבסוף הדביק: שהרתיח את האלפס ואח"כ הדביק בו את הבצק בדומה לאפיה בתנור, ולכן חייב בחלה.

ת"ש: יוצאים ידי חובה במצה 'הינא' (= שאינה אפויה כל צורכה). והשיעור הוא - כל שהוא שובר אותה ואין חוטים נמשכים ממנה אז יוצאים בה ידי חובה.

אמר רבא: וכן השיעור בלחמי תודה (= לחמים שצריך להביא המקריב קרבן תודה, והם מתקדשים רק באופן שבשעת שחיטת הקרבן הם כבר אפויים) - שאם שחט את הקרבן תודה על לחמים 'הינא' שאין חוטים נמשכים מהם כנ"ל, הלחם קדוש והקרבן תודה כשר. והחידוש הוא שאין זה נחשב כלחם פרוס הפסול לקרבן תודה.

המעיסה והחליטה: מעיסה = מאכל מקמח הניתן על גבי מים רותחים, חליטה = מים רותחים על גבי קמח.

הגמרא תבאר שדברי המשנה מוקשים, וצריך לשבור אותה לשני תנאים שונים. תנא אחד סובר שבית-שמאי לחומרא ובית-הלל לקולא, בין במעיסה ובין בחליטה. ותנא אחר סובר להיפך, בין בחליטה ובין במעיסה.

תנאי היא: תנא קמא סובר שדווקא מעיסה וחליטה שקודם הלישה התבשלו במים רותחים אינם 'לחם', אבל הנאפה באילפס אפילו הדביק ולבסוף הרתיח נחשב 'לחם'. רבי יהודה סובר שגם נאפה באילפס אינו לחם, רק הנאפה בתנור.

שחזר ואפאן בתנור: לכולי עלמא נאפה באילפס אינו לחם, לדעת תנא קמא אם חזר ואפה את המעיסה והחליטה וכן את הנאפה באילפס שאינם לחם – האפיה מחשיבה אותם ללחם. לדעת רבי יהודה אינה מחשיבה אותם ללחם כי האפיה הראשונה צריכה להיות בתנור ולא באילפס.

הדביק מבפנים והרתיח מבחוץ: הניח את הבצק בתוך האילפס ולאחר מכן הניח אותו על האש, האם דינו כ'לחם'? רבי זירא אמר לרבה שאין לו מה לשאול את עולא על כך, מכיון שזוהי מחלוקתם של רבי יוחנן וריש לקיש במעשה אילפס.

הדביק מבפנים ואבוקה כנגדו: הניח את הבצק באילפס והניח אבוקת אש מלמעלה למהר את אפייתו, האם דינו כ'לחם'? גם על כך השיב רבי זירא שאין לו מה לשאול, מכיון שזהו 'מעשה אילפס' המדובר, שהרי כך עושים רוב העניים שאין להם הרבה עצים ורוצים למהר את אפיית האילפס.